

državljanstva je morda ravno vprašanje, ali je nacionalna država predpogoj modernega državljanstva ali pa so državljani tisti, ki sooblikujejo in do določene mere determinirajo sodobno nacionalno državo. To temeljno vprašanje v monografiji žal ni docela naslovljeno in razrešeno. Iz tovrstnega razmišljanja in refleksije sodobnih državljanskih tradicij izhajata tudi razmislek o tem, ali je tudi za premostitev napetosti nacionalnega državljanstva in njegovo preseganje potrebna reformulacija družbene pogodbe.

Kot rečeno, zaključek ne predstavlja sinteze celotne monografije, temveč odpira mnoga vprašanja, posredno in neposredno vezana na eksperiment evropskega državljanstva. Na podlagi Reinsenbergove cepitve avtor evolucijo državljanstva deli na t. i. prvo državljanstvo (od antike do francoske revolucije) in t. i. drugo državljanstvo (moderne oblike državljanstva v obdobju po francoski revoluciji) (str. 158–163). Temeljno vprašanje, ki iz tega sledi, je: Ali je prišel čas za t. i. tretje državljanstvo?

Literatura:

Pikalo, Jernej, ur. (2010): *Nova državljanstva v dobi globalizacije*. Ljubljana: Sophia.

van Hoensbroek, Pieter Boele (2007): *The Concept of Citizenship in Political Theory – Reflections on Globalised Applications of the Idea*. Predstavitve na konferenci: Citizen in East Asia, december, univerza v Groningenu.

Inis, Engine F., in Turner, Bryan S. (2007): Investigating Citizenship: An Agenda for Citizenship Studies. *Citizenship Studies*, 11 (1): 5–17.

Matej Vatovec

Mateja Sedmak, Ernest Ženko (ur.): Razprave o medkulturnosti. Koper: Univerzitetna založba Annales, 2010. 449 strani, (ISBN 978 961 6328 72 2), 23,00 evrov

Prvi pogled na *fenomen* je lahko samo površinski, ker se najprej soočimo z njegovim površjem oz. zunanostjo. Posledica tega prvega pogleda pa je, da daje predmetu videz preprostosti. Če skušamo tako premisliti o tem, kakšne so prve asociacije, ki jih priključimo pojemu medkulturnosti, utegnemo priti do površinskega sklepa, da je medkulturnost neko stanje sodobne družbe, ki predpostavlja sožitje različnih kultur in ki je nadomestilo za zgodovinska ločevanja v slogu mi/oni. Takšna percepcija je ravno tisto, kar po našem mnenju prevrača vsebina zbornika *Razprave o medkulturnosti*.

O problematiki medkulturnosti v zborniku razmišlja 22 avtorjev. S temi razmisleki podajajo fragmente nekega orodja, ki nam, ko ga sestavimo, lahko pomaga razumeti družbene in kulturne pojave sodobnega časa. Avtorji nas namreč peljejo po zelo različnih področjih in znanstvenih disciplinah, povsod pa nam pokažejo zgodovinske, prostorske in druge okoliščine (pogoje). To, kar pokažejo, pa nas napotuje k ideji, da je medkulturnost dolgoročen in globalen pojav. S tem so izpostavljene tudi potrebe po medkulturnih vzorcih, ki so se pojavile v bližnji preteklosti (kot na primer sožitje dveh znanstvenih kultur – naravoslovno-tehnične in družboslovno-humanistične). Knjiga je tako celovita in heterogena zbirka pristopov, ki segajo od filozofije (T. Grušovnik, R. Svetlič, E. Ženko), antropologije (A. Janko Spreizer, M. Terčelj), sociologije (B. Lenarčič, M. Sedmak), geografije (M. Bufon), jezikoslovja (S. Bergoč, N. Čebren) pa tja do psihologije (M. Furlan) in komunikologije (S. Bašić Hrvatina). Prispevki so po eni strani strogo

teoretski, po drugi strani pa nekateri posegajo v empirijo in izkušnje s terena. Kljub temu da so avtorji prispevkov iz popolnoma različnih disciplin, ki tudi predpostavljajo popolnoma različne pristope, lahko na koncu po premisleku pridemo do zaključka, da njihova dognanja konvergirajo v točki, ki predpostavlja nujnost medkulturnosti v sodobnih družbah.

Tako v uvodni besedi tudi urednika poudarita, zakaj je v slovenskem prostoru pravzaprav potrebna monografija o medkulturnosti (pričujoča je prva take vrste v Sloveniji). Na prvih straneh knjige nas namreč opozorita na sodobno politično težnjo, ki bi jo lahko poimenovali politični odklon od idealov multikulturalizma. Identificirata ga primarno v izjavi nemške kanclekerke Angele Merkel o smrti multikulturalizma. Ta razkol umeščata v obdobje pred približno slabim desetletjem, in sicer v časovni okvir po dogodkih v Združenih državah Amerike 11. septembra 2001. Ta dogodek je namreč pripeljal do razkroja globalnega sožitja med kulturami, družbenoevolucijske dosežke svetovne zgodovine pa prevrnel nazaj za kar nekaj desetletij, če ne stoletij. Ta dogodek je, čeprav zgolj simbolno,¹ potenciral strah pred islamsko invazijo z vzhoda in ustoličil »terorizem« kot novega sovražnika ter s tem sočasno potenciral ali obudil strah pred vsakršno drugačnostjo (ne samo etnično). Kulturne, migracijske in druge politike Evropske unije pa so združeno ozemlje teritorij evropskih držav spremenile² v nekakšno utrdbo, ki se boji »drugega«, tujca, prišleka. In ta prišlek je lahko daljni ali bližnji, eksotični ali domači tujec (recimo Kitajec in Bošnjak), v vsakem primeru pa nekdo iz globalne periferije, iz t. i. nerazvityh držav in držav v razvoju, tistih držav, ki se zaradi ekonomskih interesov globalnega centra (ali evroatlantske civilizacije) ne morejo razviti, kot pravi Wallerstein.

Ta ugotovitev je pomembna predvsem v luči razmisleka o tem, da ekonomsko-politično omejevanje in preprečevanje interakcije kultur (v najširšem smislu) pravzaprav prinaša celo vrsto negativnih posledic. Gre seveda za konflikt, za navzkrižje, za neko točko brez povratka. Z gradnjo multikulturalizma se je namreč stvarnost raznolikosti v določenem kulturnem območju zasidrila. To pomeni, da je – če se kljub vsemu omejimo na etničnodružbeni vidik – raznovrstnost kultur, ki se je vzpostavila zaradi migracij in drugih dejavnikov, del nekega prostora. Poskus regresije oz. povratka na neko predhodno stanje »čiste nacionalne države«, v kateri ni tujcev (ki v vsakem primeru obstaja zgolj imaginarno, mitološko), enostavno ni mogoč brez resnih posledic. In če je takšna povrnitev na prejšnje stanje tendenca sodobnih politik, je to še bolj eklatantno; vzemimo nedavni primer izseljevanja Romov iz Francije. Tako prisilno izseljevanje je grob poseg v neko naturalizirano stanje, ki povzroči močne odzive, podobno kot kirurški posegi v človeško telo. Tujec v telesu lahko obstane, se v telo vraste in postane njegov del, in to brez večje škode; šele poseg je tisti, ki razdraži tkivo. Vse to postavlja politiko medkulturnosti kot nujnost za sodobne družbe.

Drugi vidik, pred katerega nas postavlja urednika in večina preostalih avtorjev, ki prav tako nasprotujejo in se upirajo poenostavitvi, je, da je pojem medkulturnosti pogosto omejen na percepcijo kulture, ki se predvsem veže na etnične lastnosti oz. značilnosti. Skratka, ki se omejuje na intranacionalne demografske pojave. Vendar zbornik *Razprave o medkulturnosti* ni zgolj knjiga o kulturi kot družbi, temveč o kulturi umetnosti, znanosti, naravoslovno-tehnični ali pa družboslovno-humanistični kulturi itd., torej o več kulturah, ki pravzaprav tvorijo nekakšen družbeni konglomerat, eno družbo različnih virov. Težava se tako pojavi takrat, ko je treba misliti to raznolikost v družbi, za katero urednika pravita, da je »družba mej, tako fizičnih kot simbolnih, tako realnih kot imaginarnih« (str. 6). Ta razmislek tako zahteva neko razširitev področja, neki večkratni razcep in vsestransko sekanje omenjenih meja. Tako kot so

-
1. »Teroristični« napadi na ameriške infrastrukture in vojaške objekte so se dogajali že veliko prej, recimo napadi na ambasade v Afriki v devetdesetih letih 20. stoletja.
 2. Na tem mestu je treba dodati besedo »ponovno«; gre namreč za zgodbo, ki se v zgodovini ponavlja, tako kot pri Marxu, enkrat kot tragedija, drugič kot farsa, vendar znova in znova.

države vzpostavile svoje teritorije, ki so območja delovanja kapitala (oz. prostor, iz katerega se črpa denar), tako se je na primer podobna logika aktivirala tudi v znanosti. Znanstvene discipline so si vzpostavile svoja polja, ki so ravno tako območja delovanja interesov (oz. prostor, ki je vir denarja). V obeh primerih gre za to, da brez medkulturne logike prihaja do zapiranja, preprečevanja prehajanja, skratka, za popolno omejevanje prostega pretoka, najsi so to misli, ljudje ali kaj drugega.

Medkulturnost se tako v veliki meri izkaže kot vprašanje »drugega«, ta drugi pa ni zgolj zveden na konkretno osebo ali skupino oseb – gre za vprašanje razlike oz. različnosti kot take. Vznik te razlike pa nas sooča s potrebo po razumevanju te razlike, po tem, da pričnemo misliti nestandardno, nenormalno. Kaj torej pomeni in kaj zahteva pričeti misliti na tak način? Gre za to, da izstopimo iz okvira, da pričnemo presegati omejitve, ki jih postavlja vzpenjajoči trend politik, ki prisegajo na ponovno obuditev nacionalnih vrednot kot branika narodne identitete, imaginarija družbene kohezije, ki oblikuje družbene pojave in politike.

Vsa vprašanja, ki smo jih nekoliko »aleatorno« odpirali in pustili obviseti, so vprašanja, ki jih postavlja in spodbuja vsebina zbornika. Ta vsebina je, ponovno, mnogovrstna, oblikujejo jo heterogene discipline in različni avtorji, ravno to pa zbornik naredi za najbolj upravičeno orodje, ki omogoča mišljenje medkulturnih fenomenov na vseh ravneh. Sestavljanje se nam namreč gradi iz velikega števila različnih elementov, kar nam pravzaprav kaže, kakšen je smisel razmišljanja o medkulturnosti na različnih ravneh.

Zbornik *Razprave o medkulturnosti*, kot že omenjeno, sega na različna področja, zajema različne mentalitete, pristope, različne ljudi itd. Ravno zaradi tega so prispevki v njem primerno čtivo tako za začetnike, ki se želijo spoznati s tematiko medkulturnosti, kakor tudi za tiste, ki bi svoje poznavanje te problematike želeli poglobiti oz. razširiti. Glavna prednost zbornika – in pridobitev za bralca – je pridobitev več popolnoma različnih pogledov na medkulturnost. To je vsekakor pristop, ki se podreja vzponu popularnosti tega pojma, a tudi pristop, ki lahko doseže najširšo in najbolj heterogeno publiko.

Andreja Trdina

Eva Illouz: Hladne intimnosti: oblikovanje čustvenega kapitalizma.

Ljubljana: Založba Krtina, 2010.

155 strani, (ISBN 978-961-260-034-1), 22,00 evrov

»Če začnem, rad imam zabavo, sem brezskrben, razočaran v ljubezni, a brezupno romantičen ...«; »Sem zabavna, družabna in samozavestna ženska, po horoskopu lev, ki že nekaj časa išče pravo osebo ...« Podobne bolj kot ne standardizirane in ponavljajoče se samopredstavitve so običajni sestavni del profilov spletnih strani za zmenke. Refleksivno samoopazovanje, seciranje in artikulacijo lastnih psiholoških lastnosti, mnenj in okusov moramo razumeti kot prakso stiliziranega javnega uprizorjanja jaza in strateškega insceniranja lastne biografije, ki pa ju nujno omejuje narava kulturnih okvirov, na osnovi katerih se to izkazovanje odvija. Eva Illouz omenjeni fenomen prikaza in predelave jaza na prizorišču, kot je internet, raziskuje v kontekstu »novega kulturnega imaginarija psihologije« (str. 130), ki postaja prevladujoč resurs, kako danes občutiti in razumeti sebe in druge v svetu. Knjiga se konkretnije dotika prav načinov, na katere internetna tehnologija reartikulira čustva in družbene odnose, ko v sebi združuje kulturni logiki potrošništva in psihologije ter celo predvideva, da »javni čustveni jaz predhodi zasebnim interakcijam in jih utemeljuje« (str. 15).